

iskati vsako pomembnejšo knjigo iz našega starejšega pismenstva, da bo mogoča točna presoja tega pismenstva in njegovih avtorjev. Pokazal je s tipičnimi primeri vse vire, ki so jih Japelj, njegovi sodelavci in nasledniki rabili, dalje, kako se je Japelj kot prevajalec razvijal, kake zasluge grede od sodelujočih najmočnejši osebnosti, Škrinarju; odkril je nesoglasja med prevajalci in kako so Japlja izpodrinili. — Novost je Šolarjeva razprava o slovenskih medvokalnih nosnikih *m* in *n*, ker gre za izsledke, pridobljene z metodami eksperimentalne fonetike; z aparati se doslej še nihče ni lotil slovenščine. Dodane slike bodo marsikoga privabile, da se bo skušal seznaniti vsaj s sredstvi in načinom raziskavanja. — Gostoljubno sprejema Časopis tudi raziskavanja naših romanistov, ki se mu oddolžujejo s tem, da obdelujejo ledino, pripadajočo slavistu in romanistu. Tako je Fr. Šturm nabral bogato gradivo romanskih izposojenk v slovenščini (predvsem v primorskih narečjih), ki kažejo lenizacijo medvokalnih konzonantov (škodela iz scutella, medalja iz metallea itd.). Tudi P. Skok, najboljši naš romanist, stalno sodeluje z onomastičnimi studijami (v tem letniku razlaga «Zagreb»); o metodi tega raziskavanja pa je spregovoril v polemiki z Ilešičem zaradi naziva «Bezjak».

Od ostalih krajših člankov naj omenim Kosoega «K zgodovini kralja Sama», Šašljeve «Slovarske doneske iz št. Lovrenca na Dolenjskem», Ramovšev «Osobnik — inquilinus advena» (ne pa vsobenjek, kakor je napačno razlagal ta terminus M. Dolenc, ker ga spravlja v zvezo z besedo *soba*, staro v slovenščini komaj 70 let), od istega zavrnitev neuspele Sieversove nove, na podlagi zvočne analize izražene misli o jeziku brižinskih spomenikov in oceno Novega rezijanskega katekizma. Končno je tudi temu snopiču dodana točna in izčrpna Šlebingerjeva Bibliografija (jezikoslovje, slovstvena zgodovina, zgodovina). — Zdelo se mi je potrebno napisati referat o Časopisu na tem mestu, kjer ga je ob njegovem rojstvu pred dobrim desetletjem tako toplo pozdravil Oton Župančič (LZ 1917, 217). Njegova dosedanja pot ni bila lahka, kajti v desetih letih je izšel samo sedemkrat. Trud izdajateljev pa kakor da odtehta opomba na platnici: «Letnika I. in II. sta razprodana». Naj jima kmalu sledijo še ostali!

M. Rupel.

**Dela novoborcev, 1. Oton Berkopec: Pesmi. — Ivo Sever: Slavica. Tragedija v treh dejanjih. Št.2. December 1928. Založba «Naša gruda». Zagreb. Str. 70.**

Kdor pazno zasleduje naše slovstveno življenje in ima vpogled tudi v bolj skrite pojave tega sveta, si je lahko že dolgo na jasnem, da skuša Ivo Sever, ki izdaja v Zagrebu knjižnico «Naša gruda», ustvariti nekakšno novo narodno in umetnostno miselnost in s tem nekak nov slovstven pokret. Središče te miselnosti se zdi, da je pojem «novoslovenstvo». Njegovo bistvo nam je doslej še neznano, razen kolikor se dá morda posneti iz Severjevih dosedanjih pismenih izjav. Pojasnilo pa se nam bo nedvomno v knjigi «O novi samorodni slovenski umetnosti», ki se napoveduje na platnicah obeh dosedanjih izdaj «Naše grude». Preden je izšla ta načelna knjiga, pa nam Sever v pričujoči knjigi «Dela novoborcev» nudi prve primerke «nove samorodne slovenske umetnosti» in prve sadove svojega novega slovstvenega pokreta. Če bi poznali njegov program, bi bilo knjigo soditi v dvojnem zmislu: koliko izpolnjuje zahteve programa in koliko ustreza zahtevam nekega manj opredeljenega in splošnejšega pojmovanja umetnosti. Zdaj pa nam bo soditi samo v drugem zmislu.

#### I.

**Oton Berkopec: Pesmi. (21 pesmi.)** Čuvstveni svet tega mladega avtorja je po obsegu in po moči neznat. Otožnost brez vzroka ali vsaj brez

znanega vzroka, strah pred življenjem, plahost. Tri prav tako slabotno otožne zaljubljene pesmi, žalostno-veselo slovo od mladosti, pomladna pesmica in pesmica o spoznanju, ki pojasni, da je vse zmota, pri čemer se ne vé, ali se beseda «vse» nanaša na «moja daljna pota» ali na vse sploh. S tem je njegov osebni svet izpovedan, in sicer tako, da ga komaj razumemo. Zakaj vse te pesmice so pri svoji oblikovni in vsebinski preprostosti nejasne in zmedene; često so nelogične in obremenjene z nepotrebnim in motečim. Zato jih sicer razumemo, toda ne vzbude nam niti zanimanja, kaj šele, da bi postale napadalne, kakršna živa umetnost mora biti, in celo nasilne.

Razumljivo, da so kulturno-miselne pesmice tega avtorja vsebini primerno še šibkejše. Prorokovanje novega človeka v pesmi «Bratom» je — «Gemeinplatz». «Poet» je nelepost in smešen modernizem, «Našim modernim poetom» junaški mahljaj z leseno sabljico. V «Jeseni» čujemo, da «solnček» noče k nam, ker je naše polje prazno, dasi so stvari v tem primeru v resnici ravno obratne. V «Zimi» pa, da so na naše polje prileteli namesto željenih angelov — krokarji. Kako in zakaj in v kakšnem zmislu, vprašujete zaman. Vsemu temu uboštvu popolnoma podoben je tudi poizkus, po svoje raztolmačiti «Lepo Vido». Edino, kar ostane, sta belokranjski in «Poldne», ki so vsaj brez grobih neskladnosti.

Kaj je v tej zbirčici «novoborskega», novega? — Nič. Zakaj povprečnost in slaba kvaliteta sta od vekomaj.

## II.

Ivo Sever: Slavica (tragedija v treh dejanjih). Tragedijo doživi Slava, hči graščakinje Nataše. Doživi jo zaradi tega, ker spozna, da je njena mati ničvrednica in da je imela ter da ima razmerje s prostakom in svojim nekdanjim hlapcem. To spoznanje porazi sedemnajstletnega dekleta s tolikšno silo, da se zastrupi. Izvrši se ta dogodek v treh dejanjih.

Za dobeseden pomen in realen zmisel je seveda stvar očitno pretirana in prisiljena. Prav tako je gotovo, da bi se vse lahko zgodilo v enem dejanju; morda bi bilo tako verjetnejše. Vse to opozarja bravca na nerealni, simbolični značaj dogodkov in oseb, ki se čuti tudi iz marsikakega odlomka dialoga in stranskega dejanja.

Kdo je tedaj Slavica, oziroma kaj je? Spričo kočljive in negotove narave simbolike sploh je komaj tvegati odgovor. Toda bodi: Slavica je Slovenija ali Slovenstvo. Cela ali samo zasedena? Morda poslednje, morda tudi ne. — Mati Nataša? Morda Evropa. — Pero, Slavin častilec in literat? Italija. — Dušan, kapitan jugoslovanske mornarice? Jugoslavija. — In Miha, prostak, pustolovec in ameriški stric? Amerikanizem. — Na vsak način stoji, da se ne nahajamo v konkretnem svetu, marveč v zboru narodov ali vsaj njih duš. In tu da izvrši Slovenija ali vsaj Slovenstvo zasedenega ozemlja, kjer drama poteka, samomor zato, ker spozna, da se je Evropa nekako spečala z Amerikanizmom ali nekaj podobnega. Seveda ostane tragedija prisiljena in izmišljena tudi v tej nadosebni ravnini. In tudi tu bi se prav lahko izvršila v enem dejanju, razen če morda vzamemo blagohotno v poštev, da duše narodov žive počasneje.

Simbolika, oziroma prav za prav alegorika te vrste je vselej neokusna in neumetniška, posebno, če je vrhu vsega še slabo izvedena. Zato ni vpraševati, kaj pomenijo v tej visoki alegorični družbi ostale osebe, kakor: Srečko, Danica, Neža, Elvira, gospod svetnik, gospodična, tete in drugi. Bati se je namreč čisto nemogočih razlag in pomenov ali pa spoznanja, da so nekatere

izmed teh oseb pojmovane drugače od glavnih. Prav tako ni zahtevati v alegoriji značajev v pravem zmislu, marveč kvečjemu nekakšno nadosebno značilnost. Tudi ta je podana samo pri Mihi, toda grobo, tako da trga tenko pajčevino alegorije. Drugim osebam daje to značilnost le njih življenski položaj in njih usoda.

Toda vsi ti oblikovni elementi so v «Slavici» le povprečno slabi. Drugače pa je z dialogom, ki nosi vso težo duha. Nekaj značilnih mest: Slava ypraša Pera: «Kaj se toliko smejete? Ste prehlajeni?» — Med vsemi mogočimi in nemogočimi stvarmi, ki se jih s Slavo dotakneta, spregovori Pero nekje tudi o Bogu. Nato Slava: «Boga? Kdo je iznašel to besedo? Dokazov hočem zanj!» Pero: «Zamislite si, da se naenkrat razodene vsakemu posamezniku posebej... Ljudje bi počeli mukati v eno samo korito, ki bi bilo nebo, in — pazite, kaj sledi iz tega! — človek bi v tem trenutku prenehal biti človek!» — Drugje zopet sanjari Pero pred Slavo o sreči, «zreti samo enkrat v nesvestno, spečo Slavico». Nato Slava: «Kaj bi vi pri meni! Sanjala bi še o krokodilu.» — Kmalu nato ji pravi Pero: «Kako ste upadli! Preveč razglablajte!» Slava: «Vi bi hoteli, da se redim kot pujsek?» To so pogovori duš narodov in to govori duša slovenskega naroda, ki je pravkar po svojem zatrdilu «prebdela teden dni in noči ob Darwinu, Haecklu in Rousseauu».

Podobnih in hujših neokusnosti in nespametnosti je v tej tragediji več. Radi imenitnosti se menda v drugem dejanju izgovori včas kak stavek v tujem jeziku: angleško, francosko, rusko. Kdor se poslužuje takih sredstev, bi moral biti bolje poučen. Slava pravi: «Je suis enchante.» Tudi transkripcija Srečkove ruščine pripoveduje marsikaj; primerjajte besedi: «kakoe» in pa «umjiraju». Vrh tega Sevrovi ljudje «pojčkajo». Srečko in Danica sta «sensibilna ljubka norčka», Srečko jo «v šali sensibilno ljubi» — poljublja in ji govori v temle tonu: «slcek moj, mucek moj». Danica «capka» v dvorano, Miha se «smeška» in Slava se nadeja, da bo «č u l a kak salto mortale» itd. itd. Končno naj bo omenjen še «oderček z dvema stopnjicama», ki ga Sever zahteva v grajski dvorani drugega dejanja samo zato, da Srečko in Slava govorita svoja govora z njega. Bati se je, da ima kak nezapopadljiv simboličen pomen.

Tragedija je v velikih obrisih stvarno in oblikovno zabloda, v podrobnem in intimnem pa pretenciozna naivnost, neokusnost in abotnost ter po kakovosti pomembno zaostaja celo za Berkopčevo poezijo.

\*

To so tedaj prvi sadovi «nove samorodne slovenske umetnostne» struje. Njih kakovost je taka, da jim ne more dati vrednosti nobena še tako bistroumna umetnostna miselnost. Pač pa je mogoče obratno, da bodo ta «dela novoborcev» že vnaprej odvzela pomembnost miselnosti, ki je morda sama čisto mogoča ali morda celo plodna. Kakovost teh del je celo tako nepomembna, da bi, izdana normalno in brez glasne ambicioznosti, ne zaslužila, da se jim odmeri toliko prostora, kolikor se jim ga je. Odšla bi brezglasno pa tudi brez posebne sramote v pozabo, kakor že toliko in toliko drugega, in to celo boljšega.

Josip Vidmar.

**Sa strana zamagljenih.** Pripovetke. Predgovor napisao Jovan Kršić. Izdaje Grupe sarajevskih književnika. Sarajevo 1928.

Prikupna knjižna novost — po notranji vrednosti in po vnani opremi: prava reprezentativna zbirka. Dvanajstotica bosensko-hercegovinskih pripovednikov se je zbrala okoli te knjige: Ivo Andrić, Srgja Gjokić, Borivoje